

Ez azonban nem a legmaibb művészet. Így nem lehet eredeti költészetet adni, legfeljebb szomorkás hangulatokon kérődzni, pózolni, részegen járni az utcákat, bokémkedni, életben és verselésben utánózni, ki tudja hányadszor már, Jeszenint.

A „Káromkodás és bánat érette” és, engedjük meg, még egy-két vers Szlobodán Markovics új kötetéből, marandó érték. A többi múlandó az olvasó s talán a költő számára is.

TOMÁN László

GONDOLATOK A KÖNYVTÁRBAN

1

Habent sua fata libelli...

A könyveknek is sorsuk van, akár csak az embereknek. Emberek irányítani próbálják a könyvek sorsát, de ez csak bizonyos fokig lehetséges. Az emberi hatóerőn túl van még valami ismeretlen, amelyet egyelőre nem tudunk másnak nevezni, mint sorsnak. Lehet, hogy nem egyéb ez véletlennél, vagy véletlenek sorozatánál. De van-e egyáltalán véletlen?

Ilyen gondolataim olyankor támadnak, amikor valahol meglepetésszerűen találkozom valamely könyvvel. Az elmúlt évek folyamán kétszer volt részem ilyen meglepő találkozásban. Négy évvel ezelőtt átutazóban bevetődtem a zombori Petőfi Sándor Kultúrkör-be s annak ablakpárkányán megtaláltam Barabás Bélának, szülővárosom egykori 48-as képviselőjének emlékiratait. Két évvel ezelőtt pedig Vénácon láttam Németh László „Alsóvárosi búcsú”-ját, mégpedig a tüdőbetegszanatórium magyar könyvtárában.

Azóta is tünődöm rajta, hogy a sor mely szeszélye vetette őket ide —, mindekkettőt más országból —, de feleletet nem kaptam rá, hacsak azt nem, hogy „habent sua fata libelli”.

A magam kis könyvgyűjteményébe szeretettel pihen meg a szemem Vere Péter „Paraszi jövőd”-jén, melyné szebb és apolitikusabb utópiát senki sem álmódott meg a magyar parasztságról. Lám, ő is idetalált, pedig Vere Péter aligha gondolt rám, amikor írt — és nem is mentem utána. Aztán elnézem a „Májusfá”-t, a „Bors és fahéj”-t, meg a „Viharban”-t, és tovaszálló képzeletemben látom ezeknek egy-egy példányát egy Bázélben élő magyar asszony könyvespolcán sorakozni a Híd néhány számával együtt Jernej szolgálgegy és Szofka társaságában. De látom ott Tamási Abélet, „Puszták népét” és „Himfy szerelmeit” is. Cseregyerekük ők, akiknek heijéb Ramuz, Alain-Fournier, Gide és Aymé sorakoznak az én polcomon. Ezek is tények.

Az írók illúziókban ringatják magukat, amikor azt hiszik, hogy a parasztságnak, vagy az ifjúságnak, avagy „Vajdaság népei”-nek írnak. A valóság az, hogy nem tudják kinek írnak. A világ szemé rajtuk a jelenben és a jövőben. Könyveik sorsát csak addig tartják kezükben, amíg a kéziratot ki nem adják belőle. Szellemi gyermekeiknek csak titkos fogamzása az övék. A könyvembrió, mire a rotációs gépből — az embrionális fejlődés fázisain átmenvén — újszülöttként kipottyant — már nem az övék.

A könyv elindul életútjára, sorsára. Elindítója a könyvkiadó, aki bizonyos irányban ellődítja. A könyv további sorsát maga a könyv irányítja, olvasói

itján. A könyv barátai egyengetik, elenségei determinálják útját. Mennyi érték esett vandál pusztításnak, papírnalomnak, kalmárszellemnek! De a könyvbarát a könyvet olyan megilletődéssel veszi kezébe, mint egy steril ijszülöttet és minden könyv ígéret, de csak a jövő mutatja meg, hogy mire viszi.

Vannak már fiatalon elnyűtt, agyonapozott könyvek, és vannak olyanok, amelyeknek korát nem a nyomdafahek szaga, hanem dohosság árulja el. A lemondanivalójukat még nem mondják el, mert senki sem olvasta el őket. A könyvek tanúságot tesznek olvasóikról. Szomorú dokumentum számomra pl. ha egy könyvtárban látok rongyosra olvasott „Hadgyakorlat és szerelem” és ujjnyomoktól ragadós „Öfensége szereleme” köteteket, szüzi érintetlenségtől ropogós „Korunk kérdései” sorozat mellett. Hogy ez nem nagyon ritka jelenség, az is tény.

A könyvek sokszor osztoznak gazdájuk sorsában. Szerencsecsillagának fényváltozásait mutatják az antikváriumok könyvforgalmának változásai. Nagyobb kataklizmák alkalmával rendszerint a könyveket sodorja szerteszét a vihar. De viszont mily váratlanul juthat kincsekhez is a szegény könyvbarát egy-egy hagyaték kiárúsítása kapcsán!

A könyvek szeretnek vándorolni. Vannak körforgást végző könyvek és vannak, amelyek örökre elkóborolnak gazdájuktól, s fájó emléket hagynak maguk után hűtlenségükkel. De ki tudná megmondani, hogy a könyv hol teljesíti be hivatását? Régi, avagy új gazdájánál-e?

Vannak, akik aggódnak a kivándorló könyvekért. Én nem túlságosan.

S ha egyszer Sartre-ért cserébe a Zrinyiászt kérné tőlem — elküldeném annak a bázeli magyar asszonynak, még ha postaelenőrök potyognának is az égből. Aki pedig üzletszerűen szállítja a könyvet kilózámra, nylonrongyokért, azt hiába oktatjuk a könyv nagyobb megbecsülésére. Kárbaveszett fáradság lenne. Ezekről nem lesz semmi haszna a vajdasági magyar irodalomnak. Sem a réginek, sem az újnak.

Én hiszem, hogy még nagyon sok értékes magyar könyv hever olvaatlanul és megbecsületlenül a Vajdaságban. De ennek a sorsnak nem engedhetjük át őket passzívan. Értük kellene nyúlunk, mert maguktól sohse fognak megjelenni az antikváriumokban. Régóta és gyakran hangoztatják, hogy a vajdasági magyar könyv sorsa elsősorban szervezési kérdés. A könyvterjesztés megszervezését kellene erősíteni és szélesíteni. Az olvasótábor megszervezése a „Könyvbarátok Köre” megvalósításával szép eredményeket könyvelhet el. Ehhez képest viszont elmaradottnak mondható a könyv eljuttatásának és eladásának megszervezése. Értelmetlennek találom, hogy pl. miért nincs Palicson a fürdőszézon alatt újság- és könyvbizománys? Ez csak egy cselvéltség ugyan e kérdéskomplexumban, de nem maradhat megemlítettlenül.

Tudtommal nem én vagyok az első, aki arra gondol, hogy vándor könyvesboltokat kellene útnak indítani a falu felé — de miért nem került ez még megvalósításra? Mint egyes áruházak reklámautóit, nem lehetne-e teherautót könyvesboltoknak berendezni és azzal jární faluról-falura? Ezzel kétféle akciót is lehetne folytatni. Egyrészt pénzürt árusítani az új könyveket, másrészt

cserébe ajánlani fel régi, irodalmi értékű könyvekért. Azt hiszem meglepés lenne, hogy mennyi érték kerülne elő padmalyokról, ócska ládákából, amelyeket ott senki se olvasott. Ezek helyett megfelelő értékben új könyveket lehetne adni a nép kezébe, s hárman nyernének egyszerre. A falu olvasótáborra gyarapodna, a Testvériség-Egység raktára megfogyatkozna, és végül az így napvilágra került régi irodalmi értékeket szervezetten lehetne felkínálni

az iskolai, szakszervezeti, szövetkezeti stb. intézményes könyvtárának, állományuk gyarapítására. Nem hiszem hogy visszautasításra találnának. A pénz is és a könyv is forogna, és mindkettő helyére jutna.

A könyveket tehát ne adjuk át egészen sorsuknak. De inkább bürokratikus intézkedések nélkül próbáljuk menteni kultúrértékeinket.

G. Dr. Czimmer Anna